

FORTUNA'S KINDEREN

Annejet van der Zijl

Fortuna's kinderen

Een trans-Atlantische familiechroniek

HOLLANDS DIEP

AMSTERDAM

2021

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden op copyright van fotomateriaal te bereiken. Zij die desondanks menen aanspraak te kunnen maken op deze rechten, kunnen zich tot de uitgever wenden.

© Annejet van der Zijl, 2021
© Hollands Diep, Amsterdam 2021
© Kaarten schutbladen: Yde Bouma
© Omslagfoto: Trevillion Images
Omslagontwerp: Karin van der Meer, Amsterdam
Typografie: Crius Group, Hulshout
Foto auteur: © Anja van Wijgerden

ISBN 978 90 488 6241 2
ISBN 978 90 488 5897 2 (e-book)
NUR 320

www.hollandsdiep.nl
www.overamstel.com

O V E R A M S T E L
uitgevers

Hollands Diep is een imprint van Overamstel Uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor Eline Hopperus Buma, Lia Simons-Heller en
Karin Margrethe Bugge (1960-2017)
in liefde en vriendschap.*

Geschiedenis is niet alleen het verhaal van het verleden. Het is het verhaal van de relatie tussen het verleden en het nu.

Robert John Morris

Inhoud

Deel I Leon & Juliette 15

Het duel 17

- 1 De fortuinzoeker 21
- 2 De stad... 29
- 3 ... en het meisje 37
- 4 Het contract 47
- 5 Magazine Street 57
- 6 Angst 69
- 7 De vliegende Hollander 81
- 8 De zwarte Herckenraths 93

Deel II Virginie & James 105

Het vuurgevecht 107

- 9 De Argonauten 113
- 10 Goud & vuur 125
- 11 Virginie en de oceaan 141
- 12 De afrekening 155
- 13 Een stad van wonderen 171
- 14 De gouden spijker 185
- 15 Liefste 197
- 16 De reistas 209

Deel III De nazaten 223

Het pleidooi 225

17 Fortuna's kinderen 229

18 'Tomorrow is another day' 243

Aan de lezer 255

Dankwoord 261

Noten 265

Bibliografie 277

Fotoverantwoording 285

HERCKENRATH

Gerardus Herckenrath x Alida Milius
(1767-1809) (1761-1844)

|

Maria Herckenrath (1790-1827)	Louis Herckenrath (1792-1876)	August Herckenrath (1794-1869)	Apollonia Herckenrath (1796-1860)	Franciscus Herckenrath (1797-1797)	Constantia Herckenrath (1798-1880)	Leon Herckenrath (1800-1861)	Theresia Herckenrath (1802-1880)

x

x

x

x

Jacobus
Allebé
(1779-1845)

|

Theresia
'Treesje'
Allebé
(1823-1901)

Suzanna van
Erven
Dorens
(1808-1874)

|

(14 kinderen)

Johanna
Slaghek
(1809-1885)

|

(15 kinderen)

René van der
Meer van
Kuffeler
(1787-1837)

|

(10 kinderen)

Leon Herckenrath
(1800-1861)

x

Juliette McCormick
(1809-1856)

Dochter van Josephine de Magnan en James 'John' McCormick

|

Virginie Herckenrath (1824-1890)
Adèle Herckenrath (1826-1887)
Constantia Herckenrath (1828-1829)
Pauline Herckenrath (1829-1903)
Gerard Leon Herckenrath (1831-1892)
Alida Herckenrath (1833-1848)
Septima Herckenrath (1834-1876)
Joanna Herckenrath (1838-1889)
August Herckenrath (1840-1844)
Josephina Herckenrath (1842-1844)
Louis Herckenrath (1843-1906)
Theo Herckenrath (1845-1907)
Emma Herckenrath (1847-1906)
Rudolf Herckenrath (1849-1849)
? Herckenrath (1850-1850)

(Getrouwd, 5 kinderen)

x Andreas de Fremery (1833-1879) — Virginie de Fremery (1862-1893)

(Getrouwd)

x Cornelia Ancher (1831-1880) en Henriëtte Ancher (1844-1900)

(Getrouwd, 7 kinderen)

DE FREMERY

Jacobus Petrus de Fremery
(1800-1874)

x

Sara Nederburgh
(1803-1864)

|

Casparus de
Fremery
(1825-1826)

Jacobus de
Fremery
(1826-1899)

Ursula de
Fremery
(1827-1861)

Herman de
Fremery
(1828-1884)

Willem F.
de Fremery
(1830-1831)

Adèle de
Fremery
(1831-1872)

Willem C.
de Fremery
(1833-1922)

Petrus de
Fremery
(1835-1869)

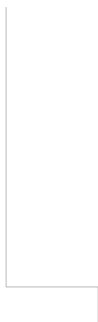
Anna de
Fremery
(1838-1839)

x

Mary de
Fremery
(1857-1927)
|
(3 kinderen)

x

Ellen de
Fremery
(1843-1930)
|
(9 kinderen)

Jacobus jr. (James) 'Ko' de Fremery
(1826-1899)

x

Virginie Herckenrath
(1824-1890)

|

Leon James de
Fremery
(1855-1857)

Adèle 'Adeline' de
Fremery
(1857-1913)

James Leon de
Fremery
(1858-1911)

Florent Willem de
Fremery
(1863-1878)

Herman Rudolph de
Fremery
(1866-1866)

x

Pieter van Löben Sels
(1851-1927)

Wilhelmine Suermondt
(1860-1927)

Ernst van Löben Sels
(1879-1965)

James jr. de Fremery
(1888-1965)

Maurits van Löben
Sels (1881-1974)

Leon de Fremery
(1889-1984)

James van Löben Sels
(1882-1977)

Adolph de Fremery
(1892-1957)

Virginie van Löben
Sels (1885-1957)

Virginie de Fremery
(1893-1975)

Justus van Löben Sels
(1887-1968)

Paul Wiliam de
Fremery
(1898-1933)

x Lucille Parr
(1898-1979)

DEEL I

Leon & Juliette

Het duel

Charleston, zomer 1829

Wat gaat er door het hoofd van een man die weet dat hij binnen enkele tellen van dichtbij doodgeschoten kan worden?

Misschien is het vooral de aanleiding waar hij aan denkt – de schimpende woorden, de beledigingen die zijn bloed deden koken en hem geen andere keuze lieten dan vanuit zijn huis aan Magazine Street naar dit stukje niemandsland bij de Citadell te komen om zijn eer met zijn leven te verdedigen. In het diepste geheim, want duels zijn strafbaar, en het laatste wat je wilt is dat de *Charleston Mercury* of *The Courier* er lucht van krijgen.

Het is nog vroeg in de ochtend. Boven de rivier de Cooper kleurt de dageraad de hemel roze, de eerste vogels kwetteren en de koelte van de nacht heeft nog niet plaatsgemaakt voor de zware, vochtige hitte van de dag. De stad om Leon heen is in diepe rust. Zijn vrienden en collega's slapen de slaap der rechtvaardigen in hun zachte donzen bedden en hun weelderige huizen. Hun slaven slapen de slaap der vermoedigen op hun matjes voor de slaapkamerdeur van hun eigenaar of op strozakken in de bijgebouwen op de achtererven.

Alleen in het Sugar House, schuin tegenover Leons huis aan Magazine Street, slaapt niemand. Daar kreunen de gestraften, opengepropt in gemeenschappelijke cellen, hun ruggen rauw en bloederig van de zweepslagen. Niet dat je daar iets van hoort

als je erlangs loopt, zoals hij net heeft gedaan. Het gebouw heeft dubbele, met zand gevulde stenen muren, zodat de verschrikkingen in zijn binnenste de beschaafde burgers van deze stad vooral niet zullen storen.

Bovendien had hij andere dingen aan zijn hoofd, zoals de afspraken die de afgelopen weken zijn gemaakt door de secondanten van hem en zijn tegenstander. Alle details zijn met de grootst mogelijke zorgvuldigheid vastgelegd. De tijd, de plaats (Lowndes Street), de kleding ('the usual costume of a gentleman'), de te gebruiken duellerpistolen, het aantal passen, de woorden die gebruikt zullen worden om het vuurgevecht te laten beginnen ('Gentlemen, prepare to receive the word!') en te laten eindigen ('Halt!'). Het aantal wonden dat toegebracht mag worden. De naam van de arts die op de achtergrond aanwezig is om assistentie te verlenen.

Was de mogelijke afloop niet zo fataal, dan had het bijna iets van een elegante dans, een heilig ritueel. Een geheime rite, waarmee hij zich kon en moest bewijzen in de ogen van de mannen bij wie hij wilde horen. En bij wie hij op grond van zijn ambities en prestaties eigenlijk al hoorde, ook al was hij dan niet van hier. Een *affaire d'honneur* noemden zijn vrienden het, omdat de eer van een man in hun wereld nu eenmaal zwaarder woog dan het leven zelf.

Maar misschien dacht hij wel helemaal niet aan dat alles en is het waar wat mensen zeggen, dat je met de dood voor ogen de belangrijkste gebeurtenissen uit je leven als in een film aan je voorbij ziet trekken. In zijn geval: beelden van zijn moeder en zijn broers en zussen, het gelukkige huis in het armzalige land aan de andere kant van de oceaan waar hij was opgegroeid – ver, ver van hier. De zee, die zijn verschillende levens aan elkaar verbond: grijs en wild waar hij vandaan gekomen was, blauw en lui aan deze kant, met speels opspringende dolfijnen en altijd het geklapper van witte zeilen boven hem.

En natuurlijk het beeld van het verlegen, koffiekleurige meisje met haar zachte bruine handen dat hem jaren geleden had verzorgd toen hij op de rand van de dood zweefde. En dat sindsdien onder zijn ogen was opgebloeid tot een jonge vrouw, die met de dag mooier en daarmee kwetsbaarder werd voor alle vreselijke dingen die haar in deze even prachtige als wrede stad konden worden aangedaan.

Juliette.

Alles, echt alles voor Juliette. Wat zouden zij en hun kinderen in godsnaam moeten als hij deze ochtend niet zou overleven?

‘Gentlemen, prepare to receive the word!’ De gelijktijdige roep van de secondanten doet de vogels in de omringende bomen verschrikt opvliegen.

‘Fire!’

Hoofdstuk 1

De fortuinzoeker

Elf jaar eerder was Leons reis begonnen, om precies te zijn op 22 oktober 1818, toen de trossen van de Amerikaanse schoener Washington op de kade van Rotterdam werden losgegooid. Het zeilschip waarmee de jonge Hollander zijn toekomst tegemoet voer, was geladen met vaten jenever, bestemd voor een wijnhandelaar in Charleston. Het schip was vernoemd naar de president die tijdens de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog als opperbevelhebber tegen het Britse moederland had gevochten. Daarmee had George Washington de basis gelegd voor de jonge Verenigde Staten, nu een onstuimig groeiende economische wereldmacht met een onweerstaanbare aantrekkingskracht op avonturiers en gelukszoekers uit heel Europa.

Zoals Leon Herckenrath, die achttien jaar oud was toen hij zich vol goede moed inscheeptte op de Washington. Afgaande op de schaarse portretten die van hem bewaard zijn gebleven, was hij een knappe, goedgebouwde jongeman met rossig haar en een oogopslag waar de energie van afspatte. 'Een levendig, spraakzaam kind vol ideeën en dromen', volgens de familieoverlevering. Daarnaast had hij een vriendelijk karakter en een groot hart voor mensen die het minder getroffen hadden dan hij: 'Hij had medelijden met degenen die in lijden waren en deze deugd was met hem opgegroeid van zijner kindsheid af.'

Leon was gedoopt op 6 juni 1800 in het Zuid-Hollandse Poeldijk, als derde zoon van een arts van oorspronkelijk Duitse komaf. Deze Gerardus Herckenrath had zich na zijn huwelijk met de Amsterdamse burgerdochter Alida Milius als dokter gevestigd in het Westland, destijds 'een oord van ongekende schoonheid' vlak onder hofstad Den Haag. Dankzij de directe ligging aan de Noordzee was het klimaat er zo mild en zonnig dat in de zeventiende en de achttiende eeuw, toen Nederland nog machtig en welvarend was, rijke Hagenaren hier in de luwte van de duinen hun weelderige zomerverblijven bouwden.

In 1798 werd Leons vader tot baljuw oftewel burgemeester van het district Monsterambacht benoemd. Drie jaar later kocht hij Huize Geerbron in het dorp Monster. Dit kleine landgoedje was aan het einde van de zeventiende eeuw gebouwd door admiraal Anthoni Pieteron, als 'hoffstede van plaisantie', zoals in een akte uit die tijd te lezen is. Het hoofdhuis aan de Herenstraat telde tien rijkelijk met goudleerbehang en spiegels gedecoreerde kamers. Erachter lagen sier- en moestuinen, omringd door met druiven begroeide muren en voorzien van de glazen broeibakken die destijds als het summum van moderniteit golden. Het park had daarnaast een fraaie vijver, duiventillen, een tuinmanswoning en een koetsierswoning met belendende paardenstallen.

De gelukkige jeugd van Leon en zijn zes broers en zussen werd ruw verstoord toen hun vader in 1808 op pas eenenveertigjarige leeftijd overleed. Louis, de oudste zoon, werd de steun en toeverlaat van hun moeder. Hij bleef dat ook toen hij na zijn opleiding op een Belgisch pensioonaat naar Amsterdam verhuisde om bij een bank te gaan werken. De tweede zoon, de rustige August, zette de medische traditie van de Herckenraths voort en ging na datzelfde pensioonaat en de Latijnse school in de voetsporen van zijn vader en grootvader geneeskunde studeren. Hij vestigde zich in 1816 als arts vlak bij zijn broer in Amsterdam. En zo kreeg Leon, de derde zoon en de benjamin van het gezin, na zijn middelbare

school de ruimte om nieuwe horizons te gaan verkennen in Amerika. Dit mythische land aan de andere kant van de oceaan zou hem de kansen geven waar het hem, ondanks de relatief bevoorrechte positie van zijn familie, in zijn vaderland in deze jaren zo erbarmelijk aan ontbrak.

*

Op het moment dat Leon naar Amerika voer, was Nederland geen schim meer van de glorieuze Republiek der Zeven Provinciën die tijdens de Gouden Eeuw zoveel furore had gemaakt. Eindeloze, uitputtende oorlogen met aartsvijand Groot-Brittannië hadden hoofdstad Amsterdam haar positie als wereldhaven gekost en de handel zware schade toegebracht. De Industriële Revolutie die de welvaart in landen als Engeland en Amerika in deze jaren opstuwde, was bij gebrek aan technische ontwikkeling en natuurlijke hulpbronnen tot dan zo goed als helemaal aan het Hollandse laagland voorbijgegaan. Eind achttiende eeuw stond de Nederlandse economie er zo slecht voor dat in de ooit zo bedrijvige steden het gras tussen de keien groeide. In 1810 had Nederland als zelfstandige natie zelfs helemaal opgehouden te bestaan. Na korte periodes als respectievelijk Bataafse Republiek en Koninkrijk Holland, met de broer van de Franse keizer Napoleon Bonaparte als koning, had het Franse keizerrijk het land in zijn geheel als provincie ingelijfd. De Herckenraths juichten zoals veel progressieve Nederlandse burgers de komst van de Fransen toe, al was het maar omdat Frankrijk zich als enige Europese natie qua macht en invloed kon meten met het gehate Groot-Brittannië. Het portret van Napoleon had een ereplaats gekregen in de salon van Geerbron. Louis en August, Leons oudere broers, hadden zich als overtuigde bonapartisten in 1813 aangesloten bij de Jeunesse Dorée, de jongerenafdeling van het Franse leger. Twee ooms van de kant van zijn vader vochten op dat moment

al mee in het leger van Napoleon. Een van hen, Leons favoriete oom Frans, sleepte tijdens de Spaanse Veldtocht zelfs de hoogste Franse nationale onderscheiding, de Légion d'Honneur, in de wacht.

Maar nog voor Leon oud genoeg was om het voorbeeld van zijn broers en ooms te volgen, kantelde de politieke situatie alweer. Na Napoleons mislukte veldtocht naar Rusland in 1812 volgden de verloren Slag bij Leipzig en, in 1815, de beslissende nederlaag bij Waterloo. Nederland kreeg zijn autonomie weer terug – weer als koninkrijk, bestaande uit de Zuidelijke en de Noordelijke Nederlanden, maar nu onder leiding van de oudste zoon van de twintig jaar eerder weggejaagde stadhouder uit de Oranje-dynastie. Daarmee was het land meteen weer terug bij af, want hoezeer koning Willem I zich ook uitsloofde om zijn landje aan de Noordzee uit het slop te halen, echt aantrekken wilde de economie maar niet. Leons broer Louis, de bankier in Amsterdam, maakte elke dag van dichtbij mee hoe Nederlands rijkste families, liever dan hun geld te stoppen in het eigen lamgeslagen vaderland, investeerden in meer profijtelijke ondernemingen in Duitsland en vooral Amerika, het land van de onbegrensde mogelijkheden.

Met zijn vlugge geest, innemende persoonlijkheid en talent voor talen was Leon duidelijk geknipt voor de internationale handel. Maar het was even duidelijk dat hij daar in Nederland nooit meer dan een schamele boterham mee zou kunnen verdienen. Het was dus niet zozeer de vraag óf hij naar Amerika zou gaan, het was vooral de vraag waar hij dan naartoe zou gaan. En ook: hoe hij dat moest doen. Weliswaar behoorde hij niet tot de desperate paupers die in latere jaren met duizenden tegelijk naar Amerika zouden trekken om daar als fabrieksarbeider door de Noord-Amerikaanse industrie te worden opgeslokt. Maar Leon maakte als burgerjongen evenmin deel uit van de aristocratische elite, die hem met haar internationale netwerk van diplomatieke

en handelscontacten een veilig onthaal en een goede positie aan de overkant had kunnen bezorgen.

In feite hadden de Herckenraths geen enkele connectie in de Verenigde Staten – geen oom, geen verre neef of zelfs maar een vroegere dorpsgenoot die Leon in die onbekende wereld, ver van zijn familie, op weg zou kunnen helpen. Telefoon of zelfs telegraafverbindingen bestonden nog niet, en terwijl stoommachines en stoomschepen in Engeland en Amerika al bekende fenomenen waren, was er in Nederland tot dusverre slechts eenmaal – om precies te zijn in 1816 in de Rotterdamse haven – een stoomboot gesignaleerd. De enige vorm van trans-Atlantisch contact bestond uit brieven, die er al snel maanden over deden om per zeilschip van de ene naar de andere kant van de aardbol vervoerd te worden.

Dat Leons keuze uiteindelijk viel op het in Nederland relatief onbekende Charleston in het zuiden van de Verenigde Staten, had waarschijnlijk vooral te maken met zijn handelsambities. Dankzij zijn strategische ligging op de zuidoostelijke punt van het Amerikaanse continent daar, waar de grote zeilschepen uit West-Europa en Afrika bijna als vanzelf vanaf de Azoren naartoe geblazen werden, gold Charleston als een van de belangrijkste havensteden van de Nieuwe Wereld. Bovendien sprak bijna iedereen er Frans, de taal waarmee Leon was opgevoed. Daarbij stond de stad bekend als buitengewoon fraai, gastvrij en het onbetwiste culturele middelpunt van de Verenigde Staten. In de woorden van een reisschrijver: ‘de vrolijkste stad van Amerika – het wordt “the centre of the beau monde” genoemd’. Dit alles leek perfect te passen bij de opgewekte persoonlijkheid van de jonge Leon.

*

Enkele jaren voor Leon de grote sprong over de oceaan waagde, had zijn oudste broer Louis zich laten benoemen tot consul van

het destijds nog bij Mexico horende Texas – een erebaantje dat hem niet veel meer opleverde dan een glorieus uniform en in familiekring de plagerige bijnaam ‘de Consul van Texel’ – of-tewel, vertegenwoordiger van het gelijknamige kleine eilandje in de Nederlandse Waddenzee. Ondertussen beschikte noch South Carolina noch de aangrenzende staat North Carolina tot op dat moment over zo’n officiële handelsagent om de Nederlandse belangen te vertegenwoordigen. Voor Leon zou het ambt in Charleston de ideale springplank zijn voor een succesvolle carrière in de handel en Louis zorgde er dan ook voor dat zijn jongste broer in deze officiële hoedanigheid aan zijn wereldreis kon beginnen.

Het enige wat nu nog moest worden bedacht was hoe de immigrant in spe aan de andere kant van de oceaan opgevangen zou worden. Hierbij bracht de godsdienstige overtuiging van de Herckenraths uitkomst. Een oom van Leons moeder was pastoor van de katholieke kerk in Poeldijk en kon via het internationale netwerk van de kerk contact leggen met zijn collega van Saint Mary’s Church in Charleston, een kerk die volgens haar beginselverklaring nadrukkelijk ook bedoeld was voor Hollandse geloofsgenoten. Deze Franse priester vond een geschikte gastheer voor Leon in de persoon van een zekere James Magnan, een koopman annex plantagebezitter, die een wijnhandel in Charleston dreef.

Aldus voorzien van zowel een zakelijke uitgangspositie als een opvangadres, hoefde de jonge landverhuizer alleen nog te wachten tot zich een geschikte passage zou voordoen op een zeilschip dat rechtstreeks van Rotterdam naar Charleston zou varen. Op 6 juni 1818 vierde Leon zijn achttiende verjaardag op Geerbron. Op 7 oktober 1818 trouwde zijn favoriete zuster, de twee jaar oudere Constantia, met de weduwnaar René van der Meer van Kuffeler, de burgemeester van Monster. Twee weken later vertrok hij, voorbereid, aangemoedigd en gefinancierd door zijn familie, die in hem, hun geliefde jongste zoon, de hoop voor hen allen zag.

Op 22 oktober 1818 manoeuvreerde kapitein James Stintson de Washington door de Maasdelta naar Hellevoetsluis. Daar moest het schip nog enige tijd wachten op een gunstige wind. Op 5 november werden de zeilen dan eindelijk gehesen en zag Leon de lage Zuid-Hollandse duinen waarachter hij zijn jeugd had doorgebracht aan de einder verdwijnen. Gemiddeld duurde de reis over de oceaan zo'n vijftig dagen en getuige een bericht in de *Charleston Courier* van maandag 28 december liep de Washington inderdaad op vrijdag 25 december, dus op eerste kerstdag, de haven van Charleston binnen.

SHIP NEWS.
PORT OF CHARLESTON.

ARRIVED ON FRIDAY.

Ship Sampson, Boyle, Philadelphia 11 days, and 7 from the Capes. Hay and Ballast. To Robinson & Carter and the Master.

Dutch brig Eugene, Mazens, Antwerp 72 days. Gin. To B. Strobel Passengers, Messrs *B. Christian* and *A. Fabryt*. On the 23d Nov. lat. 25, 64, long. 36, 20, spoke ship Asia, Ormsbee, 144 days from Canton, bound to Antwerp.

Brig Washington, Stinson, Rotterdam 50 days. Gin. To M'Kinne, Ludlow & Co. Left brig Wilnot, Kennedy, and brig —, Bangs, both for Philadelphia, to sail in 6 or 8 days. Capt. Coffin, in an hermaphrodite brig from Boston, arrived 2 or 3 days before the W. sailed. On the 17th inst. lat. 31, 14, long. 72½, spoke schr. *May*, 12 days from Portsmouth, (N. H.) bound to the West-Indies. Passed in the English Channel, ship William, of Charleston, beating out—where bound did not learn.

*Bericht van aankomst van de Washington in The Charleston Courier,
25 december 1818.*

